

ЗА „ПОЛОВЧАНИТЪ“ ВЪ НАШИЯ НАРОДЕНЪ ТЕАТЪРЪ

Между оперитѣ, които миналата година се поставиха въ Народния театъръ, бѣ и „Князь Игорь“ отъ Бородинъ. Сюжетътъ ѝ е взетъ отъ едно произведение на старинния руски епосъ, тѣй нареченото „Слово о пълку Игоревѣ“: северскиятъ князь Игорь Святославичъ потегля на война срещу единъ народъ, който обитава южно-руските стени, бива плененъ въ едно сражение, но сполучва да избѣга и се завръща въ земитѣ си. Въ преведения на български текстъ на операта, както и въ печатнитѣ „програми“, издадени отъ дирекцията на Театъра, за да бжде обяснено на публиката съдържанието на операта, неприятелитѣ, съ които князь Игорь воюва, бѣха назовани „половци“. Това име и производнитѣ отъ него — половчанинъ, половчанка, половецки, половчански и др. — многократно се произнасяха при изпълнението на операта.

Преди нѣколко седмици въ Народния театъръ бѣ поставена една сцена отъ сжщата пиеса, „Половецкиятъ танецъ“. И въ нея предъ публиката ни за втори пжтъ се явиха сжщитѣ „половчани“, за които по-рано у насъ навѣрно рѣдко нѣкой бѣ чувалъ. Че обикновениятъ нашенски зритель не ще е въ състояние да разреши загадката, сложена предъ него съ това ново и съвсемъ непознато намъ народностно име, — не е чудно. Странното тукъ може да бжде само, че това име се въвежда въ езика ни чрезъ сцената на нашия Народенъ театъръ. Защото тия „половци“ или „половчани“ сж народъ, за който въ българския езикъ сжществува названието кумани, срещано въ страницитѣ на всѣки учебникъ по българска история, а запазено и до днесъ въ земята ни при цѣла редица мѣстни и фамилни имена (сравни напр. гр. Куманово въ Македония, колиби Куманитѣ и Кумановци въ Дрѣновско, с. Куманица въ Софийско, деспотъ Куманъ въ „Боянския поменикъ“, семейни имена Куманови и т. н.). „Половцитѣ“ сж сжщитѣ кумани, чиито първенци играха ржководна роля презъ цѣла епоха отъ срѣдновѣковната ни история, дадоха на държавата ни две царски династии — Тертеровци и Шишмановци, — а куманска кръвъ навѣрно е текла въ жилитѣ и на Асѣневци, създатели на второто българско царство. Да не знаятъ това г. г. Масалитиновъ и Златинъ, натоварени съ художественото ржководство на Театъра ни, е извинително: тѣ сж руси, а у руситѣ куманитѣ сж били наричани половци. Но да се допусне горната грѣшка отъ българската управа на единъ националенъ културенъ институтъ, какъвто е Народниятъ ни театъръ, една отъ чиито най-голѣми грижи би трѣбвало да бжде — да пази чистотата на на езика ни, — това е наистина не съвсемъ въ реда на нѣщата.

Но въ случая недоразуменията не свършватъ само до тукъ. И въ дветѣ пиеси „половцитѣ“ ни се показватъ на сцената съ външнитѣ черти на истински татари: мургаво-възчерни, съ криви

очи, съ рѣдки, увиснали мустаци. Изключение, навѣрно по „естетически“ съображения, е направено само за „половчанкитѣ“. Тѣ и въ единия и въ другия случай сж представени като бѣлолики и тъмнооки източни хубавици. Въ тоя татарски видъ преди години върху сцената на Народния театъръ ни бѣха показани и куманитѣ, наемни войници на Ив. Александра, въ Вазовата „Къмъ пропасть“.

Тая представа за куманитѣ, като нѣкакво монголско племе, е съвсемъ погрѣшна. Тѣ сж били свѣтлокося, дори бѣло-русь народъ, съ сини очи. Известията, които имаме за тѣхъ, не допускатъ никакво съмнение въ това. Самото име „половци“, съ което руситѣ наричали куманитѣ, имъ е било дадено поради тия тѣхни външни черти. То произлиза отъ древно-руското „полóвый“, което отговоря на църковно-славянското „плавый“, — отъ „плава“ (ново-български „плѣва“, — „слама“) и значи „сламень“, „жълто-бѣлъ“. И тъй като свѣтлиятъ цвѣтъ на косата е характеренъ за синеокитѣ, думата „полóвый“ добила значението „синъ“ (отъ гдето и днеш. българско „плавя очи“). Сжщо такъвъ е произходътъ и смисъла и на името Plauci (съ което куманитѣ се срещатъ въ писанитѣ на латински паметници на западнитѣ славяни), и на именнитѣ форми Valwen, Balwen, Blawen, съ които нѣмцитѣ нѣкога наричали тоя народъ. Тия нѣмски названия идатъ отъ сжщия корень, който се явява и въ днешната нѣмска дума blau — „синъ“. Руското име на куманитѣ — половци, преведено на български, означава, следователно, — „руси (синеоки) хора“.

Тия външни черти, по които куманитѣ тѣй много се отличавали отъ останалитѣ тюркски или изобщо турански народи, сжщо като тѣхъ пришелци отъ Азия, сж отдавна вече поставили предъ науката въпроса за расовата принадлежностъ на тоя народъ. При все че говорѣли тюркско наречие (близко до езика на османскитѣ турци), тюрки по раса куманитѣ навѣрно не сж били¹. Още по-малко можемъ да ги считаме за монголи. Мнението за тѣхъ, което срѣдъ ученитѣ все повече се затвърдява, е — че тѣ сж остатъкъ отъ една бѣла раса, която нѣкога живѣла при границитѣ на северния Китай, отъ гдето презъ първитѣ вѣкове сл. Хр. била изтласкана къмъ Алтайскитѣ планини. Тукъ частъ отъ нея се смѣсила и изчезнала срѣдъ турско-монголскитѣ племена. Друга пъкъ, чиито потомци сж куманитѣ и старитѣ киргизи, запазила расовитѣ си особености, но по езикъ била напълно тюркизирана.

Въ полза на теорията за особения, не монголски, произходъ на куманитѣ говори и другъ фактъ: удивителната способностъ у тоя народъ за културно развитие, която го отличавала отъ останалитѣ тюрко-монголски народи — като напр. авари, печенѣзи, — дори и отъ османскитѣ турци.

П. Мутафчиевъ.

¹) За да се избѣгне въ случая всѣко недоразумение, нужно е да се отбележи, че поради смесване съ много отъ покоренитѣ народи, стариятъ тюркски антропологически типъ е изчезналъ у днешнитѣ османски турци.